

Установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар Установы адукацыі «Беларускі
дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт»

_____ У. М. Шымаў

« 27 » _____ 06 2014 г.

Рэгістрацыйны № УД 1420-14/баз.

ПОМНІКІ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці

1-25 01 13 «Эканоміка і кіраванне турысцкай індустрыяй»

СКЛАДАЛЬНІК:

Самусік А.Ф., дацэнт кафедры эканамічнай гісторыі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Брашэвіч А.У., дацэнт кафедры паліталогіі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

Доўнар А.Б., загадчык аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Дзяржаўнай навуковай установы «Інстытут гісторыі» Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі, кандыдат гістарычных навук.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай эканамічнай гісторыі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт»

(пратакол № 9 ад 8 красавіка 2014 г.);

Навукова-метадычным саветам Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт»

Пратакол № 5 ад 18.06. 2014 г.

Адказы за рэдакцыю: Самусік А.Ф.

Адказы за выпуск: Самусік А.Ф.

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Прадметам вывучэння дысцыпліны “Помнікі гісторыі і культуры” з’яўляецца сукупнасць матэрыяльных і духоўных каштоўнасцяў створаных беларускім народам за ўсю сваю шматвекавую гісторыю. Ён скіраваны на паглыбленне ведаў студэнтаў аб гісторыі і культуры сваёй Радзімы, разуменне яе важнага месца ў рамках еўрапейскай цывілізацыі, развіццё ў іх пачуцця патрыятызма і гонару за слаўнае мінулае Беларусі.

Мэта выкладання вучэбнай дысцыпліны вызначана ў трывалым вывучэнні ўсяго комплекса айчынных матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, вызначэння іх сутнасці і спецыфікі, а таксама шляхоў выкарыстання ў турысцкай справе.

Задача вывучэння вучэбнай дысцыпліны заключаецца ў дасягненні ў студэнтаў дакладнага разумення сутнасці і спецыфікі айчыннай гісторыка-культурнай спадчыны праз параўнальна-гістарычны аналіз працэса яе фармавання ў кантэксце эвалюцыі агульнаеўрапейскай цывілізацыйнай прасторы.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнты павінны:

ВЕДАЦЬ:

- перыядызацыю развіцця айчыннага дойлідства і мастацтва;
- характэрныя рысы асобных стыляў;
- адметнасці айчыннай гісторыка-культурнай спадчыны;
- сучасны стан помнікаў.

УМЕЦЬ:

- самастойна ахарактарызаваць найбольш важныя асаблівасці асобных шэдэўраў архітэктуры і мастацтва;
- згрупіраваць іх па стылявых, тыпавых адметнасцях і гісторыка-геаграфічных прызнаках;
- прааналізаваць адметнасці эвалюцыі ў Беларусі асобных культурных традыцый;
- абгрунтаваць свае высновы па тых ці іншых аспектах працэса фарміравання айчыннай гісторыка-культурнай спадчыны.

МЕЦЬ НАВЫКІ:

- самастойнага вывучэння асобных помнікаў гісторыі і культуры з вызначэннем іх значэння і перспектывы;
- аналізу гістарыяграфіі па тэме курса;

Дысцыпліна “Помнікі гісторыі і культуры” прадугледжвае ўсяго гадзін – 134, з іх аўдыторных гадзін – 52 (лекцыі – 26, практычныя заняткі – 26). Рэкамендаваная форма кантроля – экзамен.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва тэмы	Аўдыторныя заняткі		
		Усяго	Лекцыі	Семінары
1.	Агульная характарыстыка курса «Помнікі гісторыі і культуры»	2	2	-
2.	Дакументальныя помнікі Беларусі	2	2	-
3.	Этнаграфічныя помнікі Беларусі	4	2	2
4.	Помнікі першабытнага ладу на тэрыторыі сучаснай Беларусі	2	-	2
5.	Помнікі дойлідства і мастацтва Беларусі IX - XIII ст.	4	2	2
6.	Раманскі стыль у помніках Беларусі	4	2	2
7.	Помнікі готыкі ў Беларусі	4	2	2
8.	Помнікі перыяду Адраджэння (Рэнесанса) у Беларусі	4	2	2
9.	Барока і ракако ў помніках Беларусі	4	2	2
10.	Помнікі класіцызму ў Беларусі канца ?	4	2	2
11.	Помнікі рамантызму ў Беларусі	4	2	2
12.	Эклектыка і мадэрн у айчынных помніках			
13.	Развіццё айчынай архітэктуры і мастацтва ў міжваенны перыяд	4	2	2
14.	Вялікая Айчынная вайна ў помніках і мемарыялах	2	-	2
15.	Помнікі архітэктуры і мастацтва Беларусі пасляваеннага перыяду	4	2	2
16.	Мемарыялы і памятныя мясціны, звязаныя з гістарычным мінулым Беларусі	4	2	2
Усяго		52	26	26

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛІУ

Тэма 1. АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА КУРСА «ПОМНІКІ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ»

Прадмет курса “Помнікі гісторыі і культуры”. Мэта і задачы вучэбнай дысцыпліны. Месца курса ў сістэме гуманітарных навук і яго роля ў фарміраванні прафесійнай культуры будучых эканамістаў-прадпрыемальнікаў у сферы гасцінічнага бізнэса і турызма.

Гісторыка-культурная спадчына як элемент дзяржаўнай ідэалогіі і патрыятычнага выхавання у Рэспубліке Беларусь. Фактары, аказваючыя ўплыў на станаўленне “патрыятычных ідэалаў”. Сутнасць выхавання сапраўднага грамадзяніна на сучасным этапе.

Перыядызацыя і структура курса. Агульная характарыстыка крыніц і літаратуры па тэме. Класіфікацыя помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінулае айчыннага краяўства. Вывучэнне гістарычнай спадчыны як кірунак адраджэння айчыннай культуры.

Фарміраванне юрыдычна-прававой базы па выяўленню, ахове, рэстаўрацыі і выкарыстанню помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Закон Рэспублікі Беларусь “Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны” ад 13 лістапада 1992 г. (з дапаўненнямі 1995 і 1998 гг.). Айчыныя помнікі ў Спісе сусветнай спадчыны ЮНЭСКО і Нацыянальнай праграме развіцця турызма на 2006-2010 гг.

Тэма 2. ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ ПОМНІКІ БЕЛАРУСІ

Першыя упамінанні пра насельніцтва старажытнай Беларусі. Герадотавы андрафагі, неўры і будзіны. “Дзеянні данаў” Саксана Граматыка. “Аб кіраванні імперыяй” Канстанціна Барвянароднага.

Умовы з’яўлення мясцовых рукапісных дакументальных помнікаў у 11-12 ст. Тэхніка і тыпы пісьма. Мініяцоры і ініцыялы. Уплыў Візантыі і Заходняй Еўропы. Кірыліца і глаголіца. Дзейнасць у Беларусі першых скрыпторыяў і бібліятэк (Полацк, Тураў). Летапісы як найбольш старажытныя дакументальныя помнікі па гісторыі першых беларускіх княстваў. “Аповесць мінулых гадоў”. “Слова аб палку Ігаравым”. Сувязь з народнымі наданнямі. Тэндэнцыйнасць апісання падзей. Фарміраванне летапісных зводаў. Іх сінкрэтычны характар. Лёс Полацкага летапіса. Кантоўнасць летапісных звестак для сучасных гісторыкаў. Літаратурная спадчына, звязаная з жыццём і дзейнасцю Ефрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага. Тураўскае, Мсціслаўскае і Аршанскае евангеллі як дакументальныя помнікі старажытнай Беларусі. Берасцяныя граматы (Віцебск, Мсціслаў).

Прычыны узнікнення летапісання ў ВКЛ. Фарміраванне дзяржаўнай ідэалогіі і нацыянальнай ідэі ў “Летапісцы вялікіх князёў літоўскіх”, Беларуска-літоўскім летапісу 1446 г., і Хроніцы ВКЛ. Крызіс айчыннага летапісання ў XVI

- XVII ст. Хранографы як першыя гістарычныя энцыклапедыі. Летапісы гарадоў і вёсак Беларусі (Віцебскі, Баркулабаўскі летапісы). Афіцыйныя дакументы часоў ВКЛ як дакументальныя помнікі (Літоўская метрыка, Статуты ВКЛ). З'яўленне першых дзяржаўных і прыватных архіваў на беларускіх землях. Дакументальная спадчына М. Гусоўскага, Я. Вісліцкага, Ф. Скарыны, А. Рымшы, С. Буднага і В. Цяпінскага. Дыярышы Ф. Еўлашоўскага і А. Філіповіча. Публіцыстычная і палемічная літаратура. Запіскі замежных падарожнікаў (С. Герберштэйн, М. Варкач). Мясцовыя арабскія рукапісныя кнігі - унікальныя дакументальныя помнікі Беларусі.

Асаблівасці дакументальных помнікаў Беларусі XIX - пачатку XX ст. Дзённікі (Ю. Нямецвіча, І. Дамейкі, І. Безбародкі, К. Толя). Нататкі падарожнікаў. Беларусь у творах А. Міцкевіча і П. Шнілеўскага. "Эпіда навыварат". "Тарас на Парнасе". Выданне дакументаў па гісторыі Беларусі Археаграфічнымі камісіямі ў Пецябургу і Вільні. Стварэнне публічных бібліятэк.

Дакументальныя помнікі БССР. Тыпы і магчымасць выкарыстання. Успаміны Я. Коласа, М. Танка, У. Караткевіча, І. Шамякіна. Пераўтварэнне дзённікаў у гістарычныя раманы. Кіна-, фота- і фонадакументы. Стварэнне цэнтралізаванай архіўнай сістэмы. Сучасны стан архіваў Беларусі. Бібліятэчная справа ў БССР і Рэспубліцы Беларусь.

Тэма 3. ЭТНАГРАФІЧНЫЯ ПОМНІКІ БЕЛАРУСІ

Прадмет і задачы этнаграфіі. Асноўныя віды і значэнне этнаграфічных помнікаў. Іх месца ў працэсе азнаямлення з побытам, культурай, светапоглядам беларусаў. Этапы станаўлення беларускай этнаграфічнай навукі. Дзейнасць М. Нікіфароўскага, Я. Карскага, В. Бандарчыка. Кірункі дзейнасці Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН РБ на сучасным этапе.

Месца этнаграфічных помнікаў у музейных экспазіцыях Рэспублікі Беларусь. Беларускі дзяржаўны этнаграфічны музей "пад адкрытым небам". Раўбіцкі Дзяржаўны музей беларускага мастацтва. Веткаўскі Дзяржаўны музей народнай творчасці. Этнаграфічныя экспазіцыі ў краязнаўчых музеях Беларусі.

Светапогляд беларусаў. Вытокі менталітэту. Уплыў дахрысціянскага перыяду. Адносіны да зямлі і прыроды. Народны этыкет. Земляробства і жывёлагадоўля як асноўныя заняткі беларусаў. Роля збіральніцтва і палявання. Прылады працы беларусаў як этнаграфічныя помнікі. Народныя промыслы. Эвалюцыя народнага жылля на Беларусі. Віды сельскіх паселішчаў. Тыпы сялянскіх сядзіб і іх характарыстыка. Унутраная планіроўка жылля. Мабля. Упрыгожванне сялянскіх хат.

Нацыянальнае адзенне як важны этнаграфічны помнік. Аснова мужчынскага і жаночага гарнітура. Перапляценне мясцовых і заходнееўрапейскіх традыцый. Асноўныя строі народнага адзення беларусаў. Эвалюцыя шляхецкага адзення на Беларусі. Гарадское і вясковае адзенне.

Роля народных абрадаў як састаўной часткі духоўнай культуры беларусаў. Віды абрадаў. Іх сувязь з народнымі традыцыямі і хрысціянствам. Сямейныя абрады. Калядныя святы. Масленіца. Вялікдзень. Купалле. Дзяды. Народна-паэтычная творчасць беларусаў. Народныя музычныя інструменты, харэаграфічнае мастацтва. Гісторыя станаўлення беларускай нацыянальнай кухні. Беларускія стравы. Уплыў еўрапейскай кухні. Шляхецкія застоллі. Традыцыі вінакурэння.

Этнаграфічныя помнікі ў агратурызме, яго сутнасць і гісторыя ў Беларусі. Пацешна-забаўляльны комплекс “Альба” пад Нясвіжам. Летнія дачы. Сучасныя аграсядзібы і святы беларускага фальклору.

Тэма 4. ПОМНІКІ ПЕРШАБЫТНАГА ЛАДУ НА ТЭРЫТОРЫІ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСІ

Месца помнікаў першабытнага ладу ў асвятленні пачатковага этапу гісторыі Беларусі. Перыядызацыя першабытнага ладу. Асноўныя тыпы помнікаў, іх колькасць і рэгіянальнае размеркаванне. Паняцце “археалагічная культура”. Археалагічнае вывучэнне Беларусі (Г. Нарбут, З. Даленга-Хадакоўскі, Я. і К. Тышкевічы, Е. Раманаў). Дасягненні савецкай археалагічнай навукі (К. Палікарповіч, У. Ксяндзоў, В. Ляўко, А. Мітрафанаў, Л. Побаль). Археалагічная экспазіцыя ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Музей беларускага Палесся ў Пінску. Музей валуноў у Мінску.

Першапачатковае засяленне тэрыторыі сучаснай Беларусі ў каменны век. Найбольш старажытныя стаянкі каля в. Бердыж (Чачэўскі р-н) і Юравічы (Калінкавіцкі р-н). Першыя жылыя пабудовы. Арнамент як найбольш старажытнае сведчанне мастацкай творчасці продкаў. Макра- і мікраліты. Скульптурныя выявы людзей і жывёл. Неалітычная рэвалюцыя. Удасканаленне прылад працы з крэмя. Крэмнездабываючыя Краснасельскія шахты пад Ваўкавыскам. Неалітычныя стаянкі каля в. Асавец (Бешанковіцкі р-н), Залессе (Чачэўскі р-н). Вылучэнне археалагічных культур. Папярэнне вырабу ўпрыгожванняў. Бурштын як першы прадмет абмену з суседнімі плямёнамі.

Асаблівасці бронзавага веку на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Удасканаленне прылад працы і вырабаў з гліны. Ускладненне арнаменту і ўпрыгожванняў. Першыя праявы язычніцтва ў археалагічных помніках. Паўночнабеларуская, сярэднядзяпроўская, тшчэнецкая археалагічныя культуры.

Жалезны век. Змены ў грамадскім жыцці. Мілаградская, банцараўская і зарубінецкая археалагічныя культуры. Іх адпаведнасць дакументальным крыніцам. З’яўленне гарадзішчаў (тыпы, планіроўка). Рэзгіткі посуду і прылад працы. Пасліцы. Развіццё ювелірнай вытворчасці (фібулы, скроневыя кольцы, нярсёўкі). Язычніцкія ідалы (Шклоўскі, Слоніўскі) і каменныя бабы. Славянская каланізацыя беларускіх зямель. Крывічы, радзімічы і дрыгавічы.

Тэма 5. ПОМНІКІ ДОЙЛІДСТВА І МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ IX - XIII стст.

Станаўленне феадальных адносін у ўсходніх славян. Полацкае і Тураўскае княствы - першыя дзяржавы на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Узнікненне першых беларускіх гарадоў (умовы, размяшчэнне, функцыі). Шлях “З вараг у грэкі”. Звесткі аб стварэнні першых айчынных гарадоў у летапісах. Паходжанне іх назваў.

Абарончыя умацаванні. Планіроўка старажытнабеларускага горада. Вылучэнне дзядінца, вакольнага горада і пасада. Фарміраванне вуліц і завулкаў. Гандлёвая плошча як цэнтр горада. Грамадзянскае будаўніцтва. Архсалагічны музей “Бярэсце”.

Уплыў прыняцця хрысціянства на матэрыяльную і духоўную культуру мясцовага насельніцтва. Развіццё айчыннага храмавага мураванага дойлідства. Крыжова-купальная канструкцыя храмаў (неф, апсіда, нартэкс). Полацкая школа дойлідства і вежападобны храм як адметная яе асаблівасць. Муроўка “са схаваным радам”. Полацкі Сафііскі сабор. Храмы Бельчыцкага і Спаса-Ефрасіннеўскага манастыроў. Віцебская Благавешчанская царква. Навагрудская Барысаглебская царква. Замкавая царква ў Мінску. Гродзенская школа дойлідства. Прычыны яе з’яўлення і характэрныя рысы. Галаснікі. Гродзенскія Каложская царква Барыса і Глеба, Ніжняя царква. Ваўкавыскі храм. Турава-Пінская архітэктурная школа.

Візантыйска-кіеўская аснова дэкаратыўнага мастацтва Беларусі і яе спалучэнне з народнымі традыцыямі. Фрэскавы роспіс. Сістэма роспісу. Кампазіцыйныя часткі. Выявы святых, арнамент. Аздабленне фасадаў храмаў. Падлога храмаў з маёлікавых плітак. Фрэскі Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы (“Пакаянне Давіда”, “Васіль Вялікі”, “Дзісус”). Характэрныя рысы. Асаблівасці фрэскавага роспісу Гродзенскай школы дойлідства. Кніжная графіка. Крыж Ефрасінні Полацкай. Эмалі.

Тэма 6. РАМАНСКІ СТЫЛЬ У ПОМНІКАХ БЕЛАРУСІ

З’яўленне і развіццё ў Еўропе раманскага стыля. Яго характэрныя рысы. Перыядызацыя. Прычыны распаўсюджання стыля на беларускія землі. Захаванне візантыйскіх традыцый.

Сутнасць тэрмінаў “данжон”, “кіп”, “бургфрыд”, “валынская вежа”. Узмацненне абарончых умацаванняў старажытнабеларускіх гарадоў у канцы XII - XIII ст. З’яўленне мураваных вежаў як найбольш важных элементаў абароны горада (Полацк, Тураў, Навагрудак, Гродна, Брэст). Дыскусійныя пытанні, звязаныя з імі. Драўляныя асобнастаячыя вежы (Мсціслаў, Радашковічы, Шклоў).

Элементы раманскага стыля ў культывым дойлідстве. Пераемнасць традыцый Полацкай і Гродзенскай школы дойлідства. Прычыны часовага спынення масавага будаўніцтва мураваных храмаў. Міская замкавая царква.

Уплыў раманскіх рукапісаў з гравюрамі Еўропы на выяўленчае мастацтва Беларусі. Фрэскі храма-пахавальні Ефрасіннеўскага манастыра. Мініяцюры.

Вывявы святых, асаблівасці арнаменту. Партрэтны сцэнапіс. Абрэзкі - помнікі дробнай пластыкі. Адвольнасць прапорцый. Застрашаючыя матывы ў выяўленчым мастацтве. Зверыны стыль. Германскія і французскія помнікі раманскага стылю ў Беларусі. Паліхромная драўляная скульптура. Шахматныя фігуркі.

Тэма 7. ПОМНІКІ ГОТЫКІ Ў БЕЛАРУСІ

Паходжанне гатычнага стылю. Перыядызацыя. Адрэзныя рысы (стрэльчатая арка, нервюрныя скляпенні, контрфорсы і інш.). Асаблівасці ранняй, сталай і позняй готыкі. Сутнасць “інкастэляцыі” храмаў. Прычыны запоздзалага прыхода готыкі на беларускія землі.

Гатычныя элементы канструкцыі Камянецкай вежы, замкаў-кастэляў у Лідзе і Крэва (Смаргонскі р-н). Пераўтварэнне гарадскіх дзядзінцаў у гатычныя замкі (Гродна, Навагрудак, Віцебск, Ворша) Эвалюцыя гатычнага замкабудавання - Мір (Карэліцкі р-н), Геранёны (Іўеўскі р-н), Дзяржынск, Іказь (Браслаўскі р-н). Аркатурны фрыз як асноўнае ўпрыгожванне замкавых сценаў. Байніцы.

Змены ў пабудове храмаў. Перабудова старажытных храмаў у гатычным стылі (Полацкі Сафійскі сабор, Навагрудская Барысаглебская царква). Залыны ці аднанефавы тып храма - праява готыкі ў культавай архітэктуры. Выразны ўнутраны падзел на абарончую і культавую часткі. Лаканічнасць форм. Каталіцкія храмы ў Ішкальдзі (Баранавіцкі р-н), Усялюбе (Навагрудскі р-н), Геранёнах і Гнезна (Ваўкавыскі р-н) як характэрныя прыклады заходнеславянскай готыкі ў Беларусі. Готыка ў праваслаўным дойлідстве - царквы-крэпасці ў Сынкахавічах (Зэльвенскі р-н) і Мураванке (Шчучынскі р-н). Упрыгожванне фасадаў шматлікімі плоскімі нішамі. Захаванне візантыйскіх традыцый. Касцёл Івана Хрысціцеля ў Камаях (Пастаўскі р-н).

Аздабленне фасадаў храмаў у гатычным стылі. Падкрэсліванне пакут мучанікаў. Вытанчаныя сілуэты. Падоўжаныя прапорцыі фігур. Дэталёвая размалёўка адзення. З’яўленне створкавых алтароў-рэтаблій. Дэкаратыўны характар гатычных скляпенняў. Партрэтны сцэнапіс. Уплыў візантыйскага і заходнеславянскага дэкарацыі. Шматфігурныя гравюры на біблейскія і гістарычныя тэмы (Ф. Скарына). Паціры.

Тэма 8. ПОМНІКІ ПЕРЫЯДУ АДРАДЖЭННЯ (РЭНЕСАНСА) У БЕЛАРУСІ

Станаўленне ранняй буржуазнай культуры ў Еўропе. Яе перасмненне з культурай сярэднявечча. Секулярызацыя навукі і культуры. Гуманістычныя погляды на прыроду, чалавека і грамадства. Развіццё нацыянальнай самасвядомасці. Рэфарматарскі рух. Ранняя, высокая і позняя Адраджэнне. Характэрныя рысы. Італьянскае і “Паўночнае Адраджэнне”, іх уплыў на

беларускія землі. Сінтэз з готыкай як асаблівасць Рэнесанса ў Беларусі. Спрашчэнне архітэктурных форм. Паўцыркульныя аконныя і дзвярныя праёмы.

Комплексная рэканструкцыя беларускіх населеных пунктаў згодна канцэпцыі “ідэальнага горада”. Перабудова Нясвіжа, Быхава, Слуцка і Рэчыцы. Вынясенне замка на мяжу горада. З’яўленне цэнтральнай вуліцы горада. Пабудова Новага горада з кварталамі і цэнтральнай плошчай (Мінск). Ратуша як сімвал самакіравання горада (Нясвіж). Жыллёвае будаўніцтва.

Уплыў італьянскага і галандскага дойлідства на замкавае будаўніцтва Беларусі. Пераўтварэнне замкаў у палацава-замкавыя комплексы. Рэзідэнцыі каралевы Боны (Рагачоў, Мядзель). Пабудова палацаў у старых замках (Гродна, Мір). Стара- і новаітальянская сістэмы фартыфікацыі. Замкі-палацы ў Нясвіжы, Гальшанах (Ашмянскі р-н), Заслаўі, Любчы (Навагрудскі р-н), Быхаве, Ружанах і Смалянах (Аршанскі р-н). Дамы-крэпасці (Гайцунішкі, Воранаўскі р-н).

Перапляценне гатычных традыцый з Рэнесансам у храмавай архітэктуры (Мураванкаўская царква-крэпасць). Мураванае дойлідства кальвінскіх збораў – найбольш адметная праява эпохі Адраджэння ў Беларусі. Цэнтрычны тып храмаў. Тынкоўка храмаў. Захаванне абарончых элементаў у храмавым дойлідстве. Заслаўскі, Койданаўскі, Сморгонскі зборы. Капліцы (Быцень, Івацэвіцкі р-н). Рэнесанс у каталіцкім і праваслаўным дойлідстве (Новы Свержань, Стаўбцоўскі р-н). Быхаўская сінагога.

Рэнесансавы рэалізм у выяўленчым мастацтве. Сармацкія сьвецкія партрэты. Яго рэпрэзентатыўны характар. Памінальны культ. Гравіюры Ф. Скарыны і Т. Макоўскага. Адыход ад сярэднявечных канонаў у ікананісе і фрэскавых размалёўках. Фарміраванне ярусных алтароў з парнымі скульптурамі. Складванне самабытнай Беларускай ікананічнай школы. Надкрэсліванне індывідуальных рыс біблейскіх персанажаў. Аздабленне абразоў бытавымі і этнаграфічнымі элементамі з пераўтварэннем фона ў архітэктурны пейзаж. Святочная арнаменталізацыя абразоў. Маларыцкія абразы. Надмагільныя помнікі і фамільныя склепы ў касцёлах (Нясвіж, Гальшаны, Чарнаўчыцы).

Тэма 9. БАРОКА І РАКАКО Ў ПОМНІКАХ БЕЛАРУСІ

Падставы для развіцця барока як вызначальнага стыля ў еўрапейскім мастацтве канца XVI – XVIII ст. Узмацненне ўплыву каталіцкай царквы ў культуры Еўропы. Мастацкія прынцыпы барока. Перыядызацыя. Характэрныя рысы ранняга, сталага і позняга барока. Самабытнасць беларускага барока. Захаванне традыцый готыкі і Адраджэння. Манаскія ордэны як асноўныя распаўсюджвальнікі стыля ў свеце. Ракако як адметная рыса крізісу феадалізма. Філасофска-эстэтычная сутнасць стыля. Геданістычнае светаўспрыманне. Антыкласічная накіраванасць ракако. “Галламанія” у Рэчы Паспалітай.

Гарадское грамадскае будаўніцтва (ратушы, аптэкі, тэатры). Плошчы перад касцёламі як важныя элементы гарадской структуры. Жыллёвае будаўніцтва (Полацк, Нясвіж). З’яўленне рэгулярнай планіроўкі асобных раёнаў беларускіх гарадоў. “Гарадніца” А. Тызенгаўза ў Гродна.

Архітэктурныя ансамблі ў Варнянах (Астравецкі р-н), Паставах і Жалудку (Шчучынскі р-н) як помнікі барочнага горадабудавання.

Палацава-паркавыя комплексы ў стылі барока. Адасабленне палацаў ад гарадскіх і вясковых пабудов. Сутнасць курданёрнай сістэмы. Анфіладная планіроўка. Пашырэнне відаў жылых пакояў. Камерны характар палацава-сядзібнага дойлідства. Каралеўскія рэзідэнцыі ў Гродна. Нясвіжскі, Свяцкі (Гродзенскі р-н), Ружанскі (Пружанскі р-н), Дзятлаўскі, Шчорсаўскі (Навагрудскі р-н) і Пінскі палацы. Магілёўскія рэзідэнцыі царкоўных іерархаў. Сядзібы ў Скоках (Брэсцкі р-н) і Мерачоўшчыне (Івацэвіцкі р-н). Развіццё садова-паркавай архітэктуры. Альтанкі, гроты і павільёны. Кітайскі ўплыў.

Страта абарончых функцый храмаў. Базіліка - асноўны тып храма ў стылі барока. Езуіцкі касцёл у Нясвіжы - першы помнік барока на Беларусі. Крыжова-купальны тып базілікі. Касцёлы ў Гродна, Стоўбцах, Мінску, Міхалінках (Астравецкі р-н). Сармацкае і езуіцкае барока. Барочны ансамбль Верхняга рынку ў Мінску. Фарміраванне школы Віленскага барока. Двухвежавы галоўны фасад як смастойны трохмерны аб'ём. Ярусная пабудова веж. Я. Глаўбін. Храмы ў Глыбокім, Полацку, Беразвечы (Глыбоцкі р-н) і Мсціславе. Прыбудова да старажытных храмаў бакавых капліц (Ружаны, Камаі). Уключэнне кляштароў у сістэму абароны беларускіх гарадоў (Гродна). Калегіумы ў Полацку і Пінску. Прыбудова веж і ўваходных парталаў. Хвалістая прасторавая структура фасадаў храмаў. Асаблівасці планіроўкі. Вяртанне контрфорсаў. Касцёл св. Андрэя ў Слоніме. Мядзельскі касцёл кармелітаў. Аднавежавая Жыровіцкая Крыжаўздвіжанская царква. Збліжэнне палацавай і храмавай архітэктуры. Капліцы і надмагіллі (Слонім). Барока ў праваслаўным дойлідстве (Магілёў, Кобрын, Давыд-Гарадок). Слоніўская сінагога. Уплыў барока на манументальнае драўлянае дойлідства.

Пашырэнне свецкага параднага партрэта. Рэалістычны свецкі жываніс. З'яўленне пейзажа і нацюрморта. Барочныя формы ў скульптурным аздабленні і размалёўках храмаў Беларусі. Пластычная насычанасць фасадаў. Мясцовая інтэрпрэтацыя стыля - адухоўленасць вобраза і эмацыянальная выразнасць. Натуральныя прапорцыі персанажаў. Стварэнне буйных фрэскавых цыклаў, іканастасаў і алтарных комплексаў з раслінным арнамантам. Спалучэнне барока з візантыйскімі традыцыямі ў айчынным ікананісу. Уключэнне ў абразы бытавых этнаграфічных элементаў. Дэкаратыўнасць абразоў. Выкарыстанне лепкі і залачэння. Ажурная скразная резьба. "Нізавое барока" як аснова сучаснага народнага мастацтва.

Тэма 10. ПОМНІКІ КЛАСІЦЫЗМУ Ў БЕЛАРУСІ

Традыцыі эпохі Адраджэння і барока як аснова класіцызму. Прычыны распаўсюджання класічнага кірунка архітэктуры ў Беларусі. Пераадаванне класіцызма і яго асаблівасці на беларускіх землях. Прускі варыянт класіцызму ў Беларусі. Стылявое адзінства. Строгасць, прастата, кампактнасць. Ампір. Яго

параднасць і празмерная ўвага дэкору. Класічны ордэры порцік як асноўная характэрная рыса стыля.

Перабудова гарадоў Беларусі расійскімі архітэктарамі па дакладнай рэгулярнай схеме. Знішчэнне гарадскіх абарончых умацаванняў. Чачэрск. Квартальная сістэма. Насаджэнне класіцызма на Беларусі праз узвышэнне адміністрацыйных і грамадскіх будынкаў. Тыпавыя праекты (прысутныя месцы, напштовыя станцыі, гандлёвыя рады і жылыя дамы). Разбіўка гарадскіх сквераў. Будаўніцтва крэпасцей у Беларусі (Брэст, Бабруйск). Ацалелыя помнікі грамадскай і жылёвай архітэктуры.

Суіснаванне класіцызму з барока як галоўная асаблівасць палацава-паркавага дойлідства (Асвея, Верхнядзвінскі р-н). Рэзідэнцыі І. Храптовіча (Шчорсы, Гродна, Бешанковічы). Дзейнасць К. Спампані. Гомельскі палац гр. Румянцавых. Палацы ў Грудзінаўке (Быхаўскі р-н), Крычаве, Залессе (Смаргонскі р-н), Снове (Нясвіжскі р-н), Жылічах (Кіраўскі р-н), Паставах, Хальчы (Веткаўскі р-н). Сядзібнае будаўніцтва. Кампактнасць і рацыяналізм. Паркавае мастацтва. Пейзажная сістэма.

Элементы класіцызму ў барочных храмах. Класічныя храмы-ратонды ў Беларусі. Іосіфаўскі сабор у Магілёве - першы культавы помнік класіцызма на Беларусі. Гомельскі Петрапаўлаўскі сабор. Чачэрская Спаса-Праабражэнская царква. Стрэшынская Пакроўская царква (Жлобінскі р-н). Слаўгарадская царква Раства Багародзіцы. Лідскі Іосіфаўскі касцёл. Перабудова барочных храмаў (Жыровічы, Магілёў). Сінагогі ў Высокім і Любчы (Навагрудскі р-н). Развіццё драўлянага культавага дойлідства.

Віленская школа жыванісу. Ф. Смуглевіч, Я. Рустэм. Жанры жыванісу. І. Аляшкевіч. І. Хруцкі. Ю. Пешка. В. Дмахоўскі. Фрэскавыя роспісы (Пінск, Слаўгарад). Скульптуры К. Ельскага і Я. Астроўскага. Надмагіллі. Антычны арнамент у дэкору храмаў і палацаў (гермы).

Тэма 11. ПОМНІКІ РАМАНТЫЗМУ Ў БЕЛАРУСІ

Рамантызм як новы кірунак у еўрапейскай культуры канца XVIII - XIX стст.. Пераход ад пераймання традыцый антычнасці да вывучэння культурнай спадчыны мінулых стагоддзяў. Гістарызм. Прычыны пашырэння рамантызму ў Беларусі ў пачатку XIX ст. Неаготыка. Яе характэрныя рысы. Руска-візантыйскі напрамак у архітэктуры.

Праявы рамантызму ў айчынным горадабудаўніцтве. Ратуша ў Чачэрску. Напштовыя станцыі (Крычаў, Слаўгарад). Пішчалаўскі замак у Мінску. Рамантычныя “дапаўненні” класічных сядзіб Беларусі (Дукора, Пухавіцкі р-н). Перабудова асобных даваранскіх рэзідэнцый у стылі неаготыкі (Гомель, Крычаў). Неагатычныя палацы Беларусі – адметнасць і агульныя рысы. Косаўскі палац (Івацэвіцкі р-н). Сядзібы ў Масалінах (Бераставіцкі р-н), Прылуках (Мінскі р-н), Смілавічах (Чэрвеньскі р-н) і Юрцава (Аршанскі р-н). Капіраванне слаўтых сядзіб (Жамыслаў, Іўеўскі р-н). Далейшае развіццё ідэі

пейзажнага парка. Капліцы і альтанкі. Гаспадарчыя двары (Парэчча, Пінскі р-н; Шчорсы, Навагрудскі р-н).

Першыя класічна-неагатычныя храмы ў Беларусі (Вялікія Эйсманы, Бераставіцкі р-н). Асноўныя напрамкі неаготыкі ў каталіцкім дойлідстве (Мінск; Жупраны; Ашмянскі р-н; Квасоўцы, Гродзенскі р-н; Раўбічы Мінскі р-н). Неагатычныя капліцы (Сар’я, Верхнядзвінскі р-н). Першыя праявы руска-візантыйскага стылю ў мураванай праваслаўнай архітэктуры (Дзяржынск; Петрыкаў; Вейна Магілёўскі р-н). Рамантызм у драўляным культавым дойлідстве (Новая Мышь, Баранавіцкі р-н; Жыткавічы).

Рамантызм у выяўленчым мастацтве. Змены ў свецкім жыццёвым. Усходняя тэматыка. Фальклорныя матывы. Я. Дамель. В. Ваньковіч. Замалёўкі айчынных помнікаў архітэктуры (М. Кулеша, Н. Орда). Скульптура (Р. Слізень). Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Неагатычнае аздабленне ўнутраных інтэр’ераў айчынных палацаў (Гомель).

Тэма 12. ЭКЛЕКТЫКА І МАДЭРН У АЙЧЫННЫХ ПОМНІКАХ

Гістарызм у архітэктуры і мастацтве. Новая эліта. Перамога індывідуальнага суб’ектывізму. Неастылі. Мадэрн як спроба вяртання стылявога адзінства. Асаблівасці эклектыкі і мадэрна ў Беларусі.

Змены ў горадабудаўніцтве Беларусі ў другой палове XIX ст. Гістарызм і мадэрн як аснова грамадскага і жыллёвага будаўніцтва ў час капіталізму. Папярэдняе грамадскага будаўніцтва. Банкі (Бабруйск, Віцебск, Гомель, Магілёў). Чыгуначныя вакзалы (Барысаў, Брэст, Маладзечна). Гандлёвыя рады (Пружаны). Навучальныя ўстановы (Магілёў, Мінск, Гродна). Тэатры (Магілёў, Мінск). Народныя дамы (Гродна). Узрастанне тэмпаў і маштабаў жыллёвага будаўніцтва (Мінск, Віцебск). Прыватныя асабнякі (Гродна, Слонім, Гомель). Фабрычнае будаўніцтва (Пінск, Добруш, Шклоў).

Змены ў палацава-сядзібным дойлідстве. Асіметрычна-ступенчатыя рэзідэнцыі. Сядзібы ў стылі неаготыкі (Нача, Ляхавіцкі р-н; Чырвоны Бераг Жлобінскі р-н; Расоны; Бальценікі Воранаўскі р-н), неарэнесансу (Пружаны, Лынтупы Пастаўскі р-н), неабарока (Крупкі), неакласіцызме (Шчучын), псеўдарускім стылі (Дзям’янікі Добрушскі р-н), мадэрне (Свіслач Гродзенскі р-н). Эклектыка ў афармленні ўнутраных інтэр’ераў. Эвалюцыя малых архітэктурных формаў (альтанкі, вежы, млыны).

Неараманскія, неагатычныя і неарэнесансавыя касцёлы Беларусі (Паставы, Віцебск, Ашмяны). Чырвоны касцёл у Мінску. Насаджэнне псеўдарускага стылю ў праваслаўным дойлідстве другой паловы XIX ст. “Мураўёўкі”. Рэгіянальныя асаблівасці. Выкарыстанне камянёў для ўпрыгожвання сцен храмаў. Перабудова ў псеўдарускім стылі старажытных касцёлаў (Гродна, Мінск, Заслаўе). Капліцы-пахавальні. Сінагогі (Мінск, Гродна). Кірхі (Гродна, Полацк). Эвалюцыя драўлянага культавага дойлідства.

Рэалізм і мадэрн у выяўленчым мастацтве. К. Альхімовіч. А. Гараўскі. М. Сілівановіч. Ф. Рушчыц. М. Шагал. Графіка. М. Андрэйлі. Скульптуры А. Скірмунт і Г. Дмахоўскага. Мазаікі (Віцебск, Мінск).

Тэма 13. РАЗВІЦЦЁ АЙЧЫННАЙ АРХІТЭКТУРЫ І МАСТАЦТВА Ў МІЖВАЕННЫ ПЕРЫЯД

Аднаўленне гаспадаркі Беларусі. Манументальная прапаганда - асноўны кірунак развіцця савецкай архітэктury. Знішчэнне помнікаў гісторыі і культуры ў ходзе рэканструкцыі цэнтраў беларускіх гарадоў. Канструктывізм. Іраратарскі неакласіцызм. Прыватнае, кааператыўнае і дзяржаўнае жыллёвае будаўніцтва. Дамы-камуны (Гомель). Рэканструкцыя гарадоў БССР у 1930-я гг. Генеральны план Мінска. Тыпавыя праекты школ, бальніц, дамоў культуры і кінатэатраў. Фарміраванне комплексаў вышэйшых навучальных устаноў і акадэміі гарадка ў Мінску. Дзейнасць вядучых архітэктараў БССР - І. Лангбарда, А. Воінава, Г. Лаўрова. Оперны тэатр і Дом урада ў Мінску, Дом Саветаў у Магілёве як буйнейшыя помнікі даваеннай савецкай беларускай архітэктury.

Прамысловая архітэктura ў БССР. Стракатасць форм, метадаў аднаўлення і будаўніцтва заводаў у 1920-я гг. Мінскі Дом друку і Гомсельмаш як прыклады прамысловай архітэктury. Традыцыйныя формы сельскага будаўніцтва. Перабудова былых памешчыцкіх сядзіб. Новыя тыпы будынкаў у даваеннай вёсцы.

Віцебская мастацкая школа. Ю. Пэн, М. Шагал, К. Малевіч. Фарміраванне стыля сацрэалізму ў выяўленчым мастацтве. "Рэпартажныя" карціны І. Ахрэмчыка і Е. Зайцева. Партрэтная тэматыка ў творах В. Волкава, Я. Кругера і М. Філіповіча. Рэалістычныя пейзажы Я. Кудрэвіча. Скульптуры А. Грубэ і З. Азгура. Манументальна-дэкаратыўныя роспісы грамадскіх будынкаў.

Асаблівасці культурнага жыцця ў Заходняй Беларусі. Работы па аднаўленню разбураных помнікаў гісторыі і культуры ў пачатку 1920-х гг. Захаванне эклектыкі і мадэрна ў архітэктury. Працяг актыўнага грамадскага і жыллёвага будаўніцтва (Брэст, Гродна, Слонім, Навагрудак, Пінск). "Закапанскі стыль" (Браслаў). Дзейнасць Камісіі па ахове помнікаў старажытнасці. Кансервацыя рэшткаў замкаў у Крэве, Лідзе, Міры і Навагрудку. Археалагічнае даследаванне Гродзенскай Верхняй царквы, Навагрудскай Замкавай царквы, Краснасельскіх крэмнездабываючых шахт. Рэстаўрацыя палацаў і сядзіб (Ружаны, Пружанскі р-н, Сноў, Нясвіжскі р-н). Сядзібная архітэктura (Гродна; Заполле Пінскі р-н). Вяртанне першапачатковага выгляду старажытным касцёлам (Гродзенскі фарны касцёл, Пінскі кляштар францысканцаў, Мядзельскі касцёл св. Станіслава). Касцёльнае будаўніцтва ў стылі гістарызма (Ідолта Міёрскі р-н; Сола Смаргонскі р-н). Праваслаўнае будаўніцтва (Баранавічы). Нацыянальны рамантызм у выяўленчым мастацтве. Творы А. Сергіевіча, М. Сеўрука і Я. Драздовіча.

Тэма 14. ВЯЛІКАЯ АЙЧЫННАЯ ВАЙНА Ў ПОМНІКАХ І МЕМАРЫЯЛАХ

Помнікі прысвечаныя абарончым баям на тэрыторыі Беларусі ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой”. Помнікі героям-пагранічнікам (Брэст; Сапоцкін Гродзенскі р-н). Абарона Мінска (“Лінія Сталіна”). Лепельскі контрудар. Ушанаванне подзвігу Ф. Гастэлы пад Радашковічамі. Абарона усхода Беларусі. Буйніцкае поле пад Магілёвам. К. Сіманаў. Д. Карбышаў. Мемарыяльны комплекс “Кацёна” у Оршы. Магіла гомельскіх апалчэнцаў. Л. Даватар.

Мемарыяльныя комплексы, прысвечаныя партызанскаму руху на востраве Зыслаў (Любанскі р-н), ва ўрочышчы Хаванічына (Івацэвіцкі р-н), у Расонах. “Разгром” (Чэрвеньскі р-н), “Беларусь партызанская” (Акцябрскі р-н), “Прарыў” (Ушацкі р-н), “Віцебскія вароты” (Віцебскі р-н). Помнікі кіраўнікам партызанскага руху (У. Бумажкову, В. Каржу, П. Маняраву, П. Шмырову). Помнік М. Казею ў Мінску і В. Талапу ў Петрыкаве. Ушанаванне памяці падпольшчыкаў. Помнік У. Амелянюку на плошчы Незалежнасці ў Мінску. Помнік К. Заслонаву ў Оршы. Манумент у гонар Асігторфскіх падпольшчыкаў.

Ушанаванне памяці ахвяр акупацыйнага рэжыму на Беларусі. Помнікі на месцах снізеных вёсак. Хатынь (Лагойскі р-н), Драмлёва (Жабінкаўскі р-н), Дальва (Лагойскі р-н), Шунёўка (Докшыцкі р-н) Сцефанава (Бялыніцкі р-н), Пераходы (Слуцкі р-н). Помнікі на месцах масавых растрэлаў (Мінск, Урочышча Гай у Баранавічах). Мемарыяльныя комплексы на месцах Лупалаўскага, Масюкошчынскага, Трасцянецкага, Азарыцкага і Віцебскага лагераў смерці, Мінскага гетта.

Помнікі ў гонар вызвалення Беларусі. Ваенныя могілкі на тэрыторыі Беларусі (Мінск, Рыленкі, Дубровенскі р-н). Помнікі загінуўшым землякам. Гісторыя стварэння Манумента перамогі ў Мінску. Плошча Перамогі ў Віцебску. Курган Славы Савецкай Арміі - Вызваліцельніцы Беларусі пад Мінскам. Курганы Славы ў Полацку, Лідзе, Лудчыцах (Быхаўскі р-н), Сычкаве (Бабруйскі р-н). Мемарыяльны ансамбль “Мінск - горад-герой”. Манумент у гонар савецкай маці-патрыёткі ў Жодзіна. Помнікі ваеннай тэхнікі (Мінск, Барысаў, Пінск). Музей Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску. Музей савецка-польскай баявой садружнасці (Леніна, Горацкі р-н).

Вялікая Айчынная вайна ў сучасных турыстычных праграмах. Ушанаванне памяці паўшых як сродак правядзення ідэалагічна-выхаваўчай работы. Напрамкі магчымай актывізацыі справы ўключэння адметных мемарыялаў у экскурсійныя маршруты.

Тэма 15. ПОМНІКІ АРХІТЭКТУРЫ І МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ ПАСЛЯВАЕННАГА ПЕРЫЯДУ

Аднаўленчыя работы ў Беларусі. Распрацоўка генпланаў беларускіх гарадоў. Неакласіцызм як асноўны стыль 1940-1950 гг. Фарміраванне новага агульнагарадскога цэнтра на прыкладзе Мінска. Рэканструкцыя гарадскіх плошчаў і магістралей. Перабудова храмаў (Мінск, Бабруйск). Помнікі грамадскага дойлідства 1940-1950 гг. Спрашчэнне архітэктурных праектаў з сярэдзіны 1950-х г. Прычыны і вынікі. Мікрараённая планіроўка гарадоў. Новыя гарады Беларусі (Новаполацк, Салігорск). Вылучэнне новых гарадскіх магістралёў. Пошук “унутраных рэзерваў”. Адметныя помнікі архітэктуры 1970-1980 гг. (Гродна, Мінск, Брэст, Гомель). Стаўленне улад да гісторыка-культурнай спадчыны. Пачатак рэстаўрацыйных работ у БССР у 1970-я г.

Працяг хуткай індустрыялізацыі рэспублікі. Канцэнтрацыя прамысловасці ў буйных гарадах БССР. Асаблівасці савецкай прамысловай архітэктуры. Класічнае ўпрыгожванне фасадаў і вылучэнне інжынерных карпусоў у новыя гарадскія дамінанты. Фарміраванне зон масавага адначынку насельніцтва (Мінск, Нарач). Узбуйненне вёсак у пасляваенны час. Стварэнне генпланаў беларускіх вёсак. Падзел на жылую і гаспадарчую зоны. Адметнасці айчынай архітэктуры на сучасным этапе. Аднаўленне будаўніцтва храмаў і прыватных катэджаў. Узвядзенне значных грамадскіх пабудоў (Мінск, Магілёў, Бабруйск).

Кірункі развіцця беларускага мастацтва ў 1940-1980 гг. Стылявое адзінства. Асноўныя жанры. Гераічная тэматыка ў выяўленчым мастацтве. Дакументалізм, гістарызм і рамантызм у айчынным жывапісе і скульптуры. М. Савіцкі. В. Волкаў. І. Ахрэмчык. М. Марачкін. А. Ісачоў. А. Бембель. А. Глебаў. З. Азгур. Айчынная станкавая графіка. А. Паслядовіч. А. Лось. Ідэалагічныя абмежаванні. Манументальныя размалёўкі (Ю. Багушэвіч, Г. Ванчанка) і мазаікі (А. Кішчанка). Гарадская і паркавая скульптура ў сучаснай Беларусі.

Тэма 16. МЕМАРЫЯЛЫ І ПАМЯТНЫЯ МЯСЦІНЫ, ЗВЯЗАНЫЯ З ГІСТАРЫЧНЫМ МІНУЛЫМ БЕЛАРУСІ

Агульная характарыстыка помнікаў гісторыі. Іх значэнне для выхавання патрыятызму і нацыянальнай самасвядомасці. Сучасны стан помнікаў гісторыі і іх роля для развіцця ўязнога турызма (настальгічнага, рэлігійнага).

Помнікі гісторыі, звязаныя з працэсам станаўлення дзяржаўнасці на беларускіх землях і пашырэннем хрысціянства (Полацк, Заслаўе). Барысавы камяні. Мемарыялы ў гонар заснавання айчынных гарадоў (Гродна, Мінск, Давыд-Гарадок). Ушанаванне памяці першых айчынных асветнікаў (Іфрасінія Полацкая, Кірыла Тураўскі). Помнікі гісторыі, звязаныя з утварэннем ВКЛ і войнамі эпохі сярэднявечча (Гара Міндоўга ў Навагрудку, Вал Івана Грознага ў Полацку). Дзесячы эпохі Адраджэння (Ф. Скарына, С. Будны, П. Меціславец, С. Полацкі, К. Лышчынскі). Памятныя мясціны перыяду падзелаў Рэчы Паспалітай (Воўчын, Камянецкі р-н; Грушаўка Ляхавіцкі р-н). Т. Касцюшка і яго сядзіба ў Мерачоўшчыне (Івацэвіцкі р-н). А. Сувораў і яго сядзіба-музей у Кобрыне.

Адметныя ўраджэнцы Беларусі другой паловы XVIII - пачатку XIX ст. Мемарыялы ў гонар руска-французскай вайны 1812 г. Штаб-кватэра П. Баграціёна ў Ваўкавыску. Капліца ў Салтанаўцы (Магілёўскі р-н). Пераправа праз Бярэзіну. Вайсковыя пахаванні (Гродна, Слонім). Славутыя літаратары Беларусі. Памятныя месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю А. Міцкевіча, Я. Чачота, У. Сыракомлі, В. Дуніна-Марцынкевіча, М. Багдановіча, Ф. Багушэвіча. Сядзіба І. Рэпіна “Здраўнёва” пад Віцебскам. Мемарыялы, прысвечаныя нацыянальна-вызваленчым паўстанням 1830-1831 і 1863-1864 гг. (Жакі, Пастаўскі р-н; Мілавіды, Баранавіцкі р-н). Ушанаванне памяці паўшых у гады Першай сусветнай вайны - Дзясятнікі (Валожынскі р-н), Тамашоўка (Брэсцкі р-н), Сноў (Нясвіжскі р-н).

Помнікі гісторыі перыяду рэвалюцыі, Грамадзянскай і савецка-польскай вайны (Мінск, Бабруйск). Ушанаванне памяці М. Шагала ў Віцебску. Мемарыялы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Я. Коласа, Я. Купалы, П. Броўкі, П. Сухого, О. Шміта, А. Грамыкі, П. Клімука і У. Кавалёнка. Ушанаванне загінуўшых у час вайны ў Афганістане (Востраў Слэз у Мінску). Рэха Чарнобыльскай аварыі (Слаўгарад, Карма). Рэзідэнцыя ў Віскулях як месца ліквідацыі СССР.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Заканадаўчыя і нарматыўныя акты:

Закон Рэспублікі Беларусь “Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны” ад 9.01.2006 № 98-З.

Дзяржаўная праграма развіцця турызму ў Рэспубліцы Беларусь на 2011-2015 гг., зацверджаная Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 24.03.2011 № 373.

ЛІТАРАТУРА

Асноўная:

Архітэктура Беларусі : нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і сўрапейскім катэксце : у 4 т. – Мінск : Бел. навука, 2005-2008.

Архітэктура Беларусі : Энцыкл. даведнік. – Мінск : БелЭн., 1993. – 542 с.

Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1987-1992.

Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі : у 8 т. – Мінск : БелСЭ, 1984-1988.

Самусік, А.Ф. Помнікі гісторыі і культуры Беларусі / А. Ф. Самусік. Мінск : Экаперспектыва, 2013. – 367 с.

Дадатковая:

Бохан, Ю.М. Вайсковая справа ў Вялікім княстве Літоўскім у другой палове XIV – канцы XVI ст. / Ю.М. Бохан. – Мінск : Бел. навука, 2008. – 449 с.

Воинов, А.А. История архитектуры Белоруссии. Советский период / А.А. Воинов. – Минск : Вышэйшая школа, 1987. – 293 с.

Габрусь, Т.В. Мураваныя харалы / Т.В. Габрусь. – Мінск : Ураджай, 2001. – 287 с.

Калнін, В.В. Мірскі замак / В.В. Калнін. – Мінск : Беларусь, 2002. – 160 с.

Кулагін, А.М. Каталіцкія храмы Беларусі / А.М. Кулагін. – Мінск : БелЭн, 2000. – 216 с.

Кулагін, А.М. Праваслаўныя храмы Беларусі / А.М. Кулагін. – Мінск : БелЭн, 2001. – 328 с.

Молчанова, Л. Матэрыяльная культура беларусов / Л. Молчанова. – Минск : Навука і тэхніка, 1968. – 231 с.

Слюнькова, И.Н. Монастыри восточной и западной традиций / И.Н. Слюнькова. – М. : Прогресс-Традиция., 2002. – 600 с.

Ткачоў, М.А. Замкі Беларусі / М.А. Ткачоў. – Мінск : Беларусь, 2002. – 200 с.

Федорук, А.Т. Старинные усадьбы Берестейщины / А.Т. Федорук. – Мінск : БелЭн, 2004. – 576 с.

Федорук, А.Т. Старинные усадьбы Минского края / А.Т. Федорук. – Мінск : Поліфакт-Лекцыя, 2000. – 416 с.

Чантурия, В.А. Градостроительное искусство Беларуси второй половины XVI – первой половины XIX в. / В.А. Чантурия. – Мінск : Беларусь, 2005. – 422 с.

Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка.

Белорусский государственный экономический университет. Библиотека.

Belarus State Economic University. Library.

<http://www.bseu.by>